

בעזה"י

קונטרס

בדין הפיאות הנכריות (שייטלע"ך)
המגיעות ממדינת הודו
– חלק שני –

מאת

הרב יצחק רייטפארט

בלאאמו"ר הרה"ג הרה"ח הרב חיים ז"ל

בעל מחבר ספרי בדבר מלך על הרמב"ם (ח' חלקים),
תורת יצחק על הש"ס (ב' חלקים), ספר דרוש והלכה, ועוד

ג' תמוז ה'תשס"ד

ברוקלין, ניו-יארק

שנת חמשת אלפים שבע מאות ששים וארבע לבריאה

סדר ועימוד ע"י • TYPESETTING AND LAYOUT BY
Tzvi H. Notik (718) 773-4552 / 363-0045

(ê"òìèéù) úâéøëðä úââéôä îéãá éðù ÷ìç — äãäâî úâòéâîä ì"ðä îéðòá äùòîî äèìä îéã-÷ñòäì èùîä íé÷âîéðäâ íéîèèä øââéáá äèìä äâìðä ñøèðä÷äâ úâòââùä âçì ì"éù

לקראת חג השבועות השתא נתפרסם בעולם התורה הפסק-דין שלי בצירוף תשובה בביאור הטעמים והנימוקים להתיר, אף לכתחילה, ללבוש את הפאות הנכריות (שייטלע"ך) המגיעות ממדינת הודו, כיון שאין לפאות הנ"ל דין תקרובת עכו"ם, ולכן אין בלבישתן שום חשש הנאה מתקרובת עכו"ם ח"ו.

והנה הגיעו לידי כו"כ שאלות מרבנים היושבים על מדין ומתלמידי חכמים, ובפרט מאברכי הכולל שלי שיחיו (כולל המצויינים בבארא פארק) – לכן אמרתי לברר קצת יותר את הענין הנ"ל, אף שהזמן קצר והמלאכה מרובה. וזה החלי:

– א –

הנה כתבתי בקונטרס הנ"ל דלפי דעת הש"ך (יו"ד ריש הל' יין נסך סימן קכ"ג ס"ק ב') והב"ח (שם ד"ה ומ"ש ע"ש הרא"ש) והרמ"א (שם), דעפ"י הגמ' דחולין דף י"ג ריש ע"ב דעכו"ם שבחוצה לארץ לאו עובדי עבודת כוכבים הן, אלא מנהג אבותיהן בידיהן, א"כ מה שמנסכים יין לעבודת כוכבים אין קרוי ניסוך, כיון דקרינן בהו שאין יודעין בטיב עבודת כוכבים ומשמשי' – הנה כמו"כ הוא בנדו"ד לענין גילוח השערות וכו'. ונשאלתי על זה, והרי הש"ך שם כתב בסוף דבריו (בשם הב"ח) דמה"ט נמי אין רגילין לנסך לעכו"ם, כלומר אין רגילין לנסך תמיד אלא לפעמים, ובנדו"ד הרי רגילין לגלח.

והנה הביאור בזה כך הוא. דהנה באמת דברי הב"ח והש"ך יש בהם חידוש גדול. דהרי הגמ' אמרה סתמא דעכו"ם שבחו"ל לאו עובדי עבודת כוכבים הם. וכן הרמ"א שם כתב סתמא, דבזמן הזה,

שאינו שכיח שהאומות מנסכים לעבודת כוכבים, י"א דמגע עובדי כוכבים ביין שלנו אינו אוסר בהנאה וכו', ועיין ג"כ ברמ"א שם סימן קל"ב סוף סעיף א' שכתב, וז"ל: אבל בזמן הזה כל מגע שלהם אינו אוסר רק בשתי'. אלא דהב"ח והש"ך כתבו חידוש, שאפילו כשהעכו"ם עושה מעשה ניסוך לעכו"ם ורואה להדי' שהוא עובד כוכבים, דהוא הוא ניסוך שאסרה תורה, אעפ"כ אמרינן דאין כוונתו בכך, והראי' לזה, מדאין רגילין לנסך תמיד, בכל צרה שיש לו (ואם כן אין לך בו אלא חידוש, דענין העדר הרגילות מהני רק להוציא מידי עכו"ם גם מעשה ניסוך ממנו). אבל במעשה המגע דהיין הרי לא נראה שהוא עובד כוכבים, דכל העולם נוגעים ביין, אלא שבאם כוונתו לעבוד בכך אז אמרינן דמנהג אבותיהן בדיהן, ואין צריך להטעם דאין רגילין לנסך לעכו"ם תמיד. וכיון שכן, גם אנן נאמר דמעשה הגילוח, דאין בו מצד עצמו מעשה של עבודת כוכבים (דאין עכשיו ע"ז של כמוש בחוקותיהן, וכנ"ל), אמרינן בו מנהג אבותיהם בדיהם, ואין לאסור בהנאה, דלא גרע הגילוח ממגע עכו"ם ביין. כך נראה לפענ"ד.

– ב –

עוד נשאלתי מהרבה תלמידי חכמים, מהו זה שכתבתי בקונטרסי הנ"ל אות ב' ד"ה אבל שיטת הרמ"א ביו"ד הל' יין נסך סימן קל"ד סעיף ב' דחד בתרי בטיל, דהשואלים מעולם לא שמעו דיין נסך וע"ז בטלין. והוא מחמת חסרון ידיעה.

אמנם האמת כן היא, דהרי מתני' מפורשת היא בע"ז דף ע"ד ריש ע"א: אלו אסורין ואוסרין בכל שהו (כל מקום שנתערבו שם אפי' אחד באלף לא בטיל ואוסרין את כולן, רש"י): יין נסך (חבית באלף חביות, רש"י) ועבודת כוכבים (צורה שעבדוה ונתערבה באלף צורות שאינן עבודת כוכבים, רש"י) ועורות לבובין (תקרובת) (דהו נמי איסורי הנאה כדאמרן באין מעמידין (לעיל דף כ"ט ע"ב), רש"י) וכו', והוא מדין חומר דע"ז, ואין חילוק בין חביות גדולות או קטנות, וכן נפסק בשו"ע יו"ד הל' עכו"ם סימן ק"מ דעבודת כוכבים ומשמשי' ותקרובתה אוסרים בכל שהוא, שאם נתערב אחד מהם אפילו באלף כולן אסורות. וכן בנוגע ליין נסך בהל' יין נסך סימן קל"ד סעיף א': יין שנתנסך לעבודת כוכבים שנתערב ביין של היתר, אוסר בהנאה בכל

שהוא, ובסעיף ב' שם: וכן אם נתערבה חבית של יין נסך בין החביות, הכל אסורים בשתיי' וכו'. והוא פסק הרמב"ם בפ"ז מהל' ע"ז ה"ט. ועיין בביאור הגר"א שם ס"ק ח' ובחזו"א הל' עכו"ם סימן נ"ו ס"ק י"ד.

אבל הרמ"א בהגהה בסימן קל"ד סעיף ב' ס"ל דחד בתרי בטיל, והוא דמחלק בין לח ליבש, דבלח לא בטל וביבש בטל אם אינו דבר חשוב. וזהו שמחלק הרמ"א בין חביות גדולות שאינן בטילות מפני שהן חשובות לבין חביות קטנות שאינן חשובות ולכן חד בתרי בטיל. ועל זה כתב הש"ך שם ס"ק י"א דאין נסך לכולי עלמא אינו בטל, ועל זה כתב הרשב"א בתורת הבית בית התערובות שער ראשון ע' י"ז (הובא ג"כ בכרתי ופילתי דלהלן), וז"ל: הא דיש הבדל בין לח ליבש ה"מ בדבר שהם בנ"ט, אבל בעולה ותרומה כי היכי דבלח אוסר יותר מס' אף ביבש אוסר יותר מס', דמ"ש לח ומ"ש יבש הא לא תליא בנ"ט כלל. ועיין בפרי חדש לשו"ע יו"ד הל' תערובות סימן ק"י סעיף ד' דהקשה דהרי כבר סתם הרמ"א כדעיה ראשונה בשו"ע או"ח הל' פסח סימן תמ"ז סעיף ט' דחמץ יבש ביבש לא אמרינן חד בתרי בטיל, ואילו ביין נסך כתב שבטל. ועיין בכרתי ופילתי בסי' ק"י ס"ק ב' שפלפל בזה. ועיין בשו"ת אבני מלואים בסי' א' דמיישב שיטת הרמ"א דאין נסך וע"ז בטל יבש ביבש, משא"כ חמץ דאינו בטל, עיי"ש בד"ה לפ"ז שמחדש דבר חדש והוא דבע"ז לח בלח גופי' אינו במשהו אלא כי נפיל היתירא לגו איסורא, וזה לא שייך ביבש ביבש, עיי"ש.

וא"כ בשערות ע"ז כי נתערבו בשאר שערות להרמ"א בטלים דדבר יבש ואינו חשוב בטל, וזוהי כוונתי במ"ש בקונטרס הנ"ל שם בשורה הראשונה. וקצרתי במקום שהי' לי להאריך.

ותו יש להוסיף, דהנה אהא דאיתא בשו"ע או"ח הל' בית הכנסת סימן קנ"ו ויזהר מלהשתתף עם הכותים, שמא יתחייב לו שבועה ועובר משום לא ישמע על פיך, כתב על זה הרמ"א בהג"ה: ויש מקילין בעשיית שותפות עם העכו"ם בזמן הזה, משום שאין העכו"ם בזמן הזה נשבעים בע"א, ואע"ג דמזכירין הע"ז, מ"מ כוונתם לעושה שמים וארץ אלא שמשתפים שם שמים ודבר אחר, ולא מצינו שיש בזה משום ולפני

עור לא תתן מכשול דהרי אינם מוזהרין על השיתוף, עכ"ל, עיי"ש. ומציין שם לר"ן ספ"ק דע"ז, ורבינו ירוחם נתיב י"ז ח"ה, ותוס' ריש פ"ק דבכורות (דף ב' ע"ב ד"ה שמא בשם הר"י. וכן פסקו התוס' והרא"ש בסנהדרין דף ס"ג ע"ב ד"ה אסור).

ויש להוכיח כן מהא דאמר לו אלישע לנעמן לך לשלום, ש"מ דבן נח אינו מצווה על השיתוף, כמו שהוכיח הש"ס לענין אי בן נח מצווה על קידוש השם בסנהדרין דף ס"ד ע"ב ואילך. והרי נעמן גר תושב הי' כדאיתא בגיטין דף נ"ז, ופירש"י שם שקיבל עליו שלא לעבוד ע"ז, ובש"ס אמרינן בן נח שקיבל עליו, ולא אמרינן דבני נח מוזהרים על השיתוף. ועיין ברמב"ם פי"ד מהל' איסורי ביאה ה"ב שכתב: ומודיעין אותו (את הגר) עיקרי הדת שהוא ייחוד השם ואיסור עכו"ם וכו', וזהו החיוב בגר דזהו בכלל הגירות.

ועלה בלבי להסתפק אי חל שם תקרובת בשיתוף, כיון שמודה באלקי השמים אף שעובד את האליל. ומצאתי בשו"ת ושב הכהן מהגאון רבי רפאל הכהן מאה"ו בתשובה ל"ח שהאריך שם אי עכו"ם מצווה על השיתוף, וכ' שם: ועוד לפענ"ד נראה בפשיטות אם הקריב לע"ז בשיתוף דאסור משום תקרובת ע"ז, ועיין ביומא דף ס"ו ע"ב. וקצת ראוי לדבר משנים אוחזין בסכין ושוחטין ואחד נתכוין לע"ז שחיטתו פסולה, חולין דף מ' רע"א. עכת"ד.

ולפענ"ד אין משם ראוי, דשם השותפות היא בכמות, וכאן השותפות היא באיכות. ותו, והוא העיקר, דכאן העכו"ם אינו מצווה על השיתוף, וא"כ כיון שאינו מצווה, מי אומר שנעשה תקרובת כיון שלגבי העכו"ם אינו אסור, ולמה יאסר לגבי ישראל. ועיין בפי"א מהל' מאכלות אסורות ה"ז שכתב שם, וז"ל: גר תושב, והוא שיקבל עליו שבע מצוות כמו שביארנו, יינו אסור בשתיי' ומותר בהניי' כו'. וכן כל עכו"ם שאינו עובד עכו"ם, כגון אלו הישמעאלים, יינן אסור בשתיי' ומותר בהניי' וכו'. ועיין בש"ך יו"ד הל' יין נסך סימן קכ"ד ס"ק י"ב וסימן קכ"ט ס"ק כ"ה דכן הוא בזמן הזה.

והנה כפי ששמעתי אודות הנכרים בנידון דידן, יש מהם שאומרים שהם מודים באלקי השמים, אלא שהם אומרים שזה האליל יש לו כח מאלקי השמים, וא"כ הרי הם עובדים ע"ז בשיתוף, וכיון שאינם

מצווים על השיתוף הרי זה כמו שכתב הש"ך שם דבזמן הזה הם דומין לישמעאלים דתקרובת שלהם אינו אסור בהנאה. ועוד יותר יש להסתפק, דכיון שלא חל שם תקרובת בשיתוף, כיון שאינו מצווה, לכל היותר אסור רק באכילה ולא בהנאה.

– ד –

והמשך התשובה כך היא, דהיות ששמעתי שאמרו שעל הנשים להסיר את הפיאאות הנכריות המגיעות ממדינת הודו מעל ראשן ולבערם ולשרפם ולאבדם (ויש שהסירו בעל כרחם את הפיאאות הנ"ל מעל ראשם ושרפו אותם, ועי"ז נגרמה מחלוקת בכמה בתים), והם תכשיטי האשה וממונה (אפילו מה שנתן לה בעלה, דאין הבעל יכול למוכרן, כמבואר בשו"ע אהע"ז הל' כתובות סימן צ' סעיף ט"ו), לכן כתבתי דלפי הרמ"א והש"ך אין צריך להסירן ובודאי שאין צריך לשרפן ולאבד ממונה, דלא גרע ממגע עכו"ם.

ותו, דהוא הפסד מרובה, דישנן נשים כאלה שאין להן אלא פיאא נכרית (שייטע"ל) כזה, ואין להן מה ללבוש, ולהמוכרים הוא הפסד גדול מאוד, לכן כתבתי שיש לסמוך בזה על השמלה חדשה סימן ד' שכתב שם, וז"ל: נ"ל דישאל ששחט בהמת חבירו לע"ז דיש להחמיר באכילה ולהתיר בהנאה בהפסד מרובה, וכתב על זה התבואות שור שם (בסוף ס"ק י"ז), וז"ל: וכן נ"ל לדינא להקל בזמן הזה בהנאה בהפסד מרובה, דהא מקלינן בכמה קולות לענין ע"ז ויין נסך כמבואר בהלכותיהן מטעם גוים בזמן הזה לאו ע"ז הן, ובפר"ח משמע שדעתו נוטה להקל אף באכילה, ואין להקל במקום שהקדמונים לא הכריעו, גם דעת רש"ל להחמיר, ודיינו אם נקיל בהנאה בזמן הזה, עכ"ל. הרי דדעת הפר"ח להתיר אפילו באכילה. וכש"כ בנדו"ד שאינו דבר דאכילה והוא הפסד מרובה, שהרי האיסור הוא על כל ישראל יחד, לכן הפיאאות מותרות בהנאה, ולא לאבד ממון ישראל ולא לבייש את הנשים על ידי שנכריח אותן ללבוש פיאאות נכריות העשויות משער סינטטי וכיו"ב, והרי כחו של התבו"ש גדול, ומה צריך עוד.

והנה עוד חילקתי שם בקונטרס את מאמיניהם לשלש כיתות כדי להוכיח דאין כאן תקרובת עכו"ם מעיקרא: כת הראשונה, והיא העיקר (וקיבלתי על זה עוד הפעם עדות), דענין גילוח השערות שלהם הוא כדי לטהר את עצמם כדי שיוכלו להכנס לפנים, להאליל. והוא דעת כל המביני מדע באמונתם. כת השני, שהיות שבית הע"ז שלהם לזה הרבה ממון בריבית וצריכים להחזיר החוב, לכן מאמיניהם נותנים להם השערות שלהם על מנת שימכרוהו ובדמיו להחזיר החוב. כת השלישית, שגילוח השערות הוא כדי לבטל את עצמם, דמפני שאירע להם איזה דבר, לכן הם נותנים את כוחם ויופיים לאלילם, ואינו שייך כלל לנתינת השערות להקטיר. וכמו שנתבאר בתשובה בארוכה, דמה שהם מגלחים את עצמם הוא כדי לבטל את עצמם להאליל להכרת טובה, וכנ"ל שם.

עוד נשאלתי מהו ענינה של כלי ההינד"ו, האם אינה תקרובת. ברם (א) כבר נתבאר דבכדי שיהא חל שם תקרובת צריך לפי פסק השו"ע כעין זריקה (כעין הקטרה), ואין הקטרה בשערות, כמו שנתבאר בקונטרס הנ"ל (אות ג'), והוא כמו כסות וכלים שאינם בכלל תקרובת (כמו שכתבו הבבלי (ע"ז דף נ"א) והירושלמי (ע"ז פ"ד ה"ב) והרמב"ם בהל' ע"ז פ"ז הל' ט"ז), (ב) כלי ההינד"ו אינה רואה את האליל, ולא מניחים את כלי ההינד"ו לפני, (ג) אין דרכו של האליל בעבודה כזו, וכמו שנתבאר, ועוד ועוד. ושאלתי מהכומרים מה ענינו של כלי זה? ואמרו לי שזהו כלי של מזל (superstition), דהרי לפי אמונתם השערות הם טמאים וצריך להסירם ואינם מניחים אותם בכלי קדו"ש, אלא שהוא כלי של מזל.

והנה נשאלתי עוד, מהו זה שמניחים רגל על רגל ויד כנגד הלב בשעה שמגלחים? התשובה: זהו שהמתגלח מבטל את עצמו, ואינו שייך לתקרובת, וכששואלים אותו מה מעשהו, הוא עונה "פוזשא". ושאלתי מיהודי בעל תשובה (שלפני שחזר בתשובה הי' כמה שנים בהודו ועבד רח"ל לאותו האליל) אותו אודות גזיזת השערות מה טיבה, נמה פירוש מענה זה, וענה לי שזו עבודתה. והוא כנ"ל דעל ידי גזיזת השערות האדם מבטל את עצמו.

ביאור הדבר, דהנה הגע בעצמך באיזה זמן הוא מבטל את עצמו, בשעת הגילוח או לאחר הגילוח, הוי אומר בשעת הגילוח, דאז נותן הכח והיופי שלו להאליל תמורת מה שאירע לו, או שע"ז יתן להם מה שברצונם, ברם אחר שנתגלח אין שום ביטול, דהרי השערות משליכין אותן לאשפה או מוסרין אותן לעשות סחורה בשביל העכו"ם (ברם אין שום נתינה לתקרובת, דאין מקטירין השערות).

וזהו מ"ש בספר המצוות להרמב"ם מצוה ל"ת ו', וז"ל: שהזהירנו מעבוד עבודה זרה כו', אבל בתנאי שתהי' העבודה כדרכה, רוצה לומר שיעבוד אותה במה שהוא דרך אותו הנעבד שיעבד בו, כמו שיפער עצמו לפעור או יזרוק אבן למרקוליס כו'. ולכן מי שיזרוק אבן לפעור או יפעור למרקוליס אין זה חייב כי אין זה דרך עבודתה כו'. ושם (סנהדרין דף ס"ד ע"ב) אמרו שלש כריתות לעבודה זרה, אחת כדרכה ואחת שלא כדרכה ואחת למולך, רוצה לומר כי מי שיעבוד אי זה עבודה זרה שיהי' באחת מן העבודות הנה הוא חייב כרת, ובתנאי שיעבוד אותה כדרכה, כלומר בדבר שדרכה שתעבד בו, כמו פוער לפעור וזורק אבן למרקוליס ומעביר שער לכוּש וכו', עכ"ל. והרי כל השלשה אינם תקרובת אלא לעובד ע"ז, דהרי לא כתב הרמב"ם גזיזת שער או קציצת שער אלא להעביר שער מן האדם ("מעביר שער לכוּש וכו'"), וכמו מרקוליס דאינה תקרובת, כמבואר בגמ' דע"ז דף נ' ע"א וע"ב וברמב"ם הל' ע"ז פ"ח הי"ב.

והנה בהלכות תקרובת כתב הרמב"ם להלן במצות ל"ת קצ"ד, דתקרובת ע"ז הוא רק זבח או כעין זבח, שכתב שם, וז"ל: הזהירנו מלשתות יין נסך כו', (ומקורו מהא ד) אמרו בע"ז (דף כ"ט ע"ב) אשר חלב זבחימו יאכלו ישתו יין נסיכם, מה זבח אסור אף יין אסור וכו', עכ"ל, וגזיזת שער חשוב להעביר שער ואינו שייך לזריקה המשתברת, וכנ"ל אות ג' טעם א', דענינם הוא רק להעביר שער ולא שייך לזבח, שאינו מידי דאכילה ואינו מידי דהקרבה. ולא שייך לספת לה צואה או שניסך לפני עביט של מי רגלים, דהתם מה שמאכילה הרי זה מעשה דתקרובת, אלא שצריך שיהא כעין פנים, ועל זה אמרה הגמ' דע"ז דף נ' סע"ב ואילך: איתבי', ספת לה צואה או שנסך לפני עביט של מימי רגלים, בשלמא עביט של מימי רגלים איכא זריקה משתברת, אלא צואה מאי זריקה משתברת איכא, ומשני: בצואה לחה. אבל בשער

אין רצונה בגוף השערות, אלא אדרבה להעביר השער.

(ותו) אני אומר, דבנדו"ד לא רק שאינו תקרובת, אלא אפילו עובד ע"ז אין כאן בהעברת שער כע"ז דכמוש, דלא מצינו עכשיו ע"ז דכמוש בחוקותיהן דע"ז, וכנ"ל בשם הרשב"א, כך שמעתי, וכמו שאמר כומר אחד דאם הי' מתגלח לשם ע"ז היו השערות "קדושים" והי' מאבדם בים, ולא הי' מוכרם, דהעברת שער הוא כשהוא במעמד ע"ז, כמו פוער לפעור וזורק אבן למרקוליס ומעביר שער לכומוש. והרי במקום שמתגלחין אין שם שום צלם, וא"כ אין זה עובד ע"ז. ואינו דומה לשחיטת עכו"ם דאפילו שלא לפני ע"ז נעשה תקרובת, דכל שאומר ומחשב לע"ז הרי זה תקרובת, דשם ע"ז יש בעולם ושחיטה היא עבודה במקדש, ולכן נאסרה בהמה, אבל ע"ז של פעור אין זו מציאות, אלא שהוא פועל את המציאות בזה שעובדה, שלכן צריך לפני', וכל שכן שבר מקל דצריך לפני', דהוי רק תולדה).

ואין להקשות מהא דאיתא במתני' דע"ז דף נ"א ע"ב מצא בראשו (של מרקוליס, רש"י) מעות כסות או כלים הרי אלו מותרין (שאינן של נוי, רש"י). פרכילי ענבים ועטרות של שבליים ויינות ושמנים וסלתות, וכל דבר שכיוצא בו קרב ע"ג המזבח אסור, ופריך בגמ' שם ע"א: בשלמא יינות שמנים וסלתות איכא כעין פנים ואיכא כעין זריקה משתברת, אלא פרכילי ענבים ועטרות של שבליים, לא כעין פנים איכא ולא כעין זריקה משתברת איכא. ומשני: אמר רבא אמר עולא, כגון שבצרן מתחלה לכך. וביארנו שם בקונטרס הנ"ל באות ד' דזהו מדין ביכורים, כמבואר בספר המאירי ושאר ראשונים, וא"כ יש לו חשיבות בפני עצמו והוי כמו שחיטה.

ותו, דאפילו לשיטת רש"י (בע"ז שם) דלא פירש שהיו ביכורים (שפירש שם שבצרן מתחלה – לצורך עבודת כוכבים, ובבבירותן עבדה לעבודת כוכבים, דהוי כשבר מקל לפני' דדמי לזביחה), ברם אח"כ נתן על ראשה של ע"ז ושוב אמרין דהבצירה חשובה כלפני', דהבצירה וההנחה היא מעשה אחת, משא"כ כשאנו מניחם לפני האליל, וכנ"ל בקונטרס הנ"ל, דאז אין זה תקרובת.

עוד שמעתי, שבספר "עבודת עבודה" כתב דאם פירש לע"ז, אין צריך שיהי' לפני'. והנה הן אמנם שכך כתב שם ה"עבודת עבודה" כדי

בדין הפיאות הנכריות המגיעות מהודו – ח"ב / יא

לתרץ מה שהוקשה לו דהרי בבצרן לא הי' לפני', ולכן כתב דכל שלא בפני' אינו חייב בסתמא, אבל אם פירש דהוי לעבודתה, אף בסתמא חייב, וא"כ שוב י"ל דמיירי כאן שלא בפני' רק שבצרן מתחילה בפירוש לכך, ולזה חייב בכל הענין. ברם הרי ברמב"ם ובשו"ע ובשאר ראשונים לא מבואר כך, שיש חילוק בין אמירה למחשבה, אלא מפני שהוא דומה לביכורים (כמ"ש המאירי) או שאר הטעמים, כמ"ש בקונטרס הנ"ל אות ד', עי"ש.

ותו, דהרי נסתפקו התוס' (בזבחים דף ב' ע"א סוף ד"ה כל הזבחים וכו') ובבב"מ דף מ"ג סע"ב ברש"י ובתוס' ד"ה החושב לשלוח יד ובתוס' פסחים דף ס"ג ע"א ד"ה רבי מאיר סבר ובחולין דף ל"ט ע"א ד"ה אלא) אי בכל מקום שכתוב מחשבה הכוונה דיבור (או מחשבה). ועיין בגליון הש"ס ובשיטה מקובצת זבחים שם. וא"כ לשיטת רש"י (במנחות שם) דבכל מקום הוא דיבור, א"כ גם בשבר מקל הי' בדיבור ואעפ"כ צריך בפני'. ועיין בתכו"ש סימן ד' ס"ק ד'.

(ולפענ"ד אין צריך להתחשב אלא עם השו"ע, ולא להחמיר לכל ישראל בגזירה שאין רוב הציבור יכולים לעמוד בה מאיזו דעת יחיד בפירוש הגמ' וכו', ובפרט להסיר את הפיאות הנכריות שכבר לבשו ולאבדם, וזה פלא).

והביאור בזה הוא, דמה שצריך שיהי' לפני', הוא מפני שעבודתה אינה מציאות אלא שטות, ואין לה שום חשיבות, ברם כשעושה עבודתה לפני' פועל עי"ז שעבודתה תהא חשובה למציאות, משא"כ שחיטה היא חשיבות לעצמה, דהתורה חשבה למציאות חשובה בקרבנות, וכשהוא חשב לע"ז נעשה תקרובת, נכון ופשוט כנ"ל.

– 1 –

ותו שמעתי אומרים דכל הבית הוי בית ע"ז וממילא זה חשוב לפני'. ברם זה אינו, דאינו מספיק שיהי' בית ע"ז, אלא צריך בית התקרובת, והוא כדאיתא בע"ז דף נ"א ע"ב: אמר רב אסי בר חייא, כל שהוא לפני' מן הקלקלין (מחיצה היא פרוסה לפני עבודת כוכבים, וקלקלין הוא כינוי של קלעים, רש"י) אפי' מים ומלח אסור (ופירש"י: אפי' מים ומלח דלא לנוי הוא, כיון דכעין פנים ניהו הוה תקרובת), חוץ

לקלקלין (לאו משום תקרובת איתי', רש"י) – דבר של נוי אסור, שאינו של נוי מותר. א"ר יוסי בר חנינא, נקטינן אין קלקלין לא לפעור ולא למרקוליס וכו'. ועיין בר"ן שם (דף כ"ג ע"ב מדפי הרי"ף) שכ' וז"ל: חוץ לקלקלון ליכא למיחש לתקרובת, שאין מקריבין חוצה לו. הלכך כל דבר של נוי אסור משום נוי עכו"ם עד שיבטלנו, דבר שאינו של נוי מותר לגמרי, עכ"ל, וכן כתב הריטב"א וז"ל: ואשמעינן נמי דאע"ג דלא ידעינן אם נתן שם לנוי או לתקרובת, כיון שהוא לפנינו מן הקלקלון שדרך לזבל שם תקרובת ע"ז תולין לחומרא שלתקרובת הונחו שם ואסורין, אבל כשהוא חוץ מן הקלקלין שאין דרך לעשות שם תקרובת, דבר של נוי אסור מדין נוי, ודבר שאינו של נוי מותר, עכ"ל, עיי"ש.

הרי מבואר דחוץ לקלקלין לאו למימר שהוא בחצר או בבית אחר אינו חל על זה שם תקרובת, דבכדי שיהא תקרובת צריך שיהא מקום שמקריבין ומקטירין בו, וכמו שכתב הטור יו"ד הל' עכו"ם סימן קל"ט: כל דבר שכיזא בו קרב לפנינו, אם מוצאין אותו בפני אליל או שמוצא אותו לפנינו מהמחיצה הפרוסה לפני אסור, שאנו תולין שעשה ממנו תקרובת. והרי כאן זה ודאי מקום שאינו מקום תקרובת, דהרי מי שרוצה להקטיר להאליל הולך למקום האליל ואינו מקטיר במקום הגילוח, הרי במקום שמתגלחין שם אינו מקום תקרובת וממילא אינו חל על השערות שגוזזין ומניחין שם דין תקרובת.

והביאור בזה הוא, דכדי שיהא חל שם תקרובת אינו מספיק שהוא בבית הע"ז ולא בחוץ, אלא צריך שיהא במקום התקרובת כדי שיהא חל עליו שם תקרובת, ואם מקטירין במקום אחר, שוב אינו חל שם תקרובת על החפצא ולא מהני שהוא בית הע"ז, ודו"ק.

ומפורש כן בירושלמי פ"ב סוף ה"ג דע"ז, דאיתא שם: ובשר הנכנס לעבודה זרה מותר. ר' בא ר' חיה בשם ר' יוחנן אמר להוציא מדברי רבי ליעזר, שר' ליעזר אומר מחשבת נכרי לעבודה זרה והיוצא אסור (דאמר בפ"ב דחולין סתם מחשבת נכרי לע"ז, והכא קתני בשר של שחיטת נכרי מותר בהנאה דלא כר"א, פני משה). רבי אבינא בשם רב ירמי' בשהכניסו לפנינו מן הקנקלין (חדר הפנימי שעושין בו תקרובות לע"ז, פנ"מ), אבל אם לא הכניסו לפנינו מן הקנקלין אף היוצא מותר. בעבודה זרה שיש לה קינקלין (הוא דאמרו דוקא שהכניס הבשר לפנינו,

פנ"מ), אבל בעבודה זרה שאין לה קינקלין כל הבית ידון לשם קינקלין (אבל באין לה חדר פנימי מיוחד לזה כל הבית נחשב כקנקילון ואסור, פנ"מ). הרי מפורש בירושלמי דכשיש בבית הע"ז כמה חדרים, רק החדר הפנימי שעושין בו תקרובת לע"ז שם חל חלות תקרובת, רק ע"ז שאין לה חדר פנימי אז דוקא חל על כל הבית חלות תקרובת. וכיון שכן בנדר"ד שהע"ז היא בקומה התחתונה וכמה חדרים, א"כ במקום התגלחת אינו מקום התקרובת, וכמו שכתב הירושלמי.

ותו איתא בירושלמי פ"ד דע"ז ה"ב (אהא דאיתא במשנה הנ"ל פרכילי ענבים וכו'): א"ר יונתן, לא סוף דבר עטרות שיבולים (דהכי הוי כעין פנים, שמצינו שהיו באין במקדש לביכורים, פנ"מ), אלא אפילו עטרות של וורד (דלא הוי כעין פנים, אפילו הכי הואיל ודרך נוי הן אסורין, פנ"מ). אמר רבי יוסי, לא סוף דבר מרקוליס ובראשו מעות (שמותרין הן, פנ"מ), אלא אפילו ע"ז שאין לה קנקלין (דאמרינן לעיל ע"ז שאין לה קנקלין כל הבית ידון לשם קנקלין, דחוץ כפנים דמי, ומהו דתימא דבכה"ג אפילו דבר[ים] שאינן של נוי אסורין, קמ"ל דאפ"ה אם) מצא בתוכה (דבר שאינו של נוי, וכגון) כסות או כלים הרי אלו מותרין (דלא אמרינן כל הבית ידון לשם קנקלין אלא במידי דתקרובת, הואיל ואין לה קנקלין חוץ כפנים דמיא, פנ"מ).

הרי מפורש מהירושלמי דכשישנם כמה חדרים אמרינן דכל שאינו בית של תקרובת אינו נאסר בשם תקרובת. וכיון שכן, הרי הכא, בגזיזת השער, כיון שאינו בחדר שמקטירין אלא בקומה אחרת, וגם אינו דבר שמקטירין, אינו חל על זה שם תקרובת, וכמו כסות וכלים, ופשוט.

– ז –

והנה הבאנו לעיל (בהקונטרס אות ג') מה דאיתא בשו"ע, דבכדי שיהא נחשב תקרובת צריך שיהיו שלשה דברים: א' לפני', ב' כעין פנים, ג' דרכה בכך. והנה הר"ן במס' ע"ז דף נ' סע"ב (דף כ"ג ע"א מדפי הרי"ף ד"ה גרסינן) מביא שיש מחלוקת הפוסקים אם הוא בפנים, אי צריך שיהא כדרכה, עיי"ש. ברם הא ודאי דזה שהוא לפני' אינו מספיק, דצריך שיהא כעין זריקה, והראי' ממרקוליס, דהנה "תקרובת" הוא שם המושאל משם "קרבן" (ראה פרש"י עה"פ (נחמי' י, לה) קרבן

העצים – תקרובת של עצי המערכה למזבח), שנעשה לריח ניחוח, להנאה, וכמו"כ הוא בעכו"ם שנעשה להנאת העכו"ם.

והנה הרא"ש במס' ע"ז דף נ"א ע"א (פ"ד סי' א') הביא את דרשת הגמ' שם דלא אסרה תורה אלא כעין פנים, וכתב, וז"ל: פירש רשב"ם בשם רש"י כעין זביחה דפנים, והוא הדין לכל שאר תקרובת דמזבח, כגון קטור ונסוך. וכל העולין על המזבח כיוצא בהן מיקור תקרובת עבודת כוכבים לענין שלא יכולים ליבטל כו'. וככרות ששולחין דורון לישראל מותרין, שאין מקריבין לפני עבודת כוכבים אלא חוק לכומרים הן. אבל אם היו מקריבים אותן לעבודת כוכבים, כעין פנים קרינא ב', דדמיא למנחת מאפה תנור. ואע"ג דליכא זריקה המשתברת וגם לא הקטירו ממנו כלום אלא נתנו לפני עבודת כוכבים לתקרובת, מקרי זבחי מתים, אפי' לא שייך בה זריקה המשתברת, כיון שכיוצא בו מקריבים בפנים, כגון יינות שמנים וסלתות ומנחה ומאפה תנור ומים ומלח ונתנוה לפני עבודת כוכבים לתקרובת מיתסר, כדאמר לעיל (דף כ"ט ע"ב) בשר היוצא אסור מפני שהוא כזבחי מתים, אלמא מפני שהכניסוהו ונתנוהו לפני עבודת כוכבים וחזר והוציאו נקרא זבחי מתים. דאי משום דאמרינן כיון שהכניסו שחטן מתחילה לעבודת כוכבים, א"כ גם הנכנס יהא אסור. והא דבעינן זריקה המשתברת היינו בדבר שאין מקריבין ממנו בפנים, כגון שבירת מקל וכו'. עכ"ל.

ואין להוכיח מזה דבמקום שהוא לפני' אין צריך כעין פנים, דהא מבואר שם ברא"ש דהוא דוקא בדבר אכילה שמכניסים לפני', כהגמ' דע"ז דף כ"ט ע"ב היוצא אסור מפני שהוא כזבחי מתים, וכתב על זה הרא"ש: אלמא מפני שהכניסוהו ונתנוהו לפני עבודת כוכבים וחזר והוציאו נקרא זבחי מתים, דאי משום דאמרינן כיון שהכניסו שחטן מתחילה לעבודת כוכבים, א"כ גם הנכנס יהא אסור. ועל זה הקשה הרא"ש ופירש דהא דבעינן זריקה המשתברת, היינו בדבר שאין מקריבין ממנו בפנים, כגון שבירת מקל. והיינו דהרא"ש הוכיח בדבר שמניחים לפני' אין צריך כעין עבודה ונאסר מדין תקרובת עכו"ם (כשיטת רש"י בע"ז דף נ' סע"א ד"ה כעין פנים, ולא כשיטת התוס' שם סד"ה בעינן כעין פנים בשם ר"י). ברם בדבר שאין מניחין לפני האליל צריך כעין זביחה או כעין זריקה המשתברת. וכן כתב הטור ביו"ד הל' עכו"ם סימן קל"ט אות ד', וז"ל: אבל בדבר שאין מקריבין (פי' מניחין)

_____בדין הפיאות הנכריות המגיעות מהודו – ח"ב / טו

ממנו בפנים אינו נאסר, אא"כ עשה ממנו כעין זביחה או כעין זריקה המשתברת והיא דרך לעובדה באותה דבר, עכ"ל, עיי"ש.

אבל השער הרי אין מניחין אותו לפני האליל. ותו, דהרי אינו דבר אכילה והנאה והקטרה, וא"כ צריך עבודה כעין פנים, וכבר כתבתי שלשה טעמים שאינה כעין פנים, וגם אינה כעין זריקה המשתברת, דכאן הגילוח הוא לעברת השער, וכנ"ל.

ואם תמצי לומר שזה חשוב זריקה המשתברת וחשוב ג"כ לפני, ונאמר שיש אחד מיני אלף שכוונתו לגזיזת השערות לשם תקרובת להאליל, הרי מ"מ אין דרכה בכך.

עוד נשאלתי מהו הפירוש "דרכה בכך". הרי מפורש בחידושי הרשב"א בפירוש "דרכה בכך" הוא שישנה בחוקות האליל עבודה כזו. דעיין ברשב"א מס' ע"ז דף נ"א ע"ב ד"ה מתני' בא"ד שכתב, וז"ל: ואומר רבינו הרב נ"ר דהיינו טעמא דמתני' דשרי הני אפי' למאן דאמר (לעיל דף נ' ע"א) דאבני מרקוליס אסורין מדין תקרובת ולא בעינן זריקה המשתברת, משום דמעוה וחסות וכלים אינם בכלל תקרובת, ואעפ"י שדרכה בכך, שאינה נקראת תקרובת אלא דבר שאוחזין בחוקי הע"ז שלהן, שהיא חפצה בכך בז ריקתן לפני' או בהעמדתן לפני', כגון אבני המרקוליס שיש בחוקי המרקוליס שהיא חפצה בתקרובת זריקת האבנים. ולפיכך היינו סבורים לומר שאעפ"י שאינן תקרובת המשתברת, יאסר, כיון שיש כאן תקרובת הע"ז מיהא, אבל הכלים והמעוה אינם תקרובת שתהא הע"ז חפצה בגופן של מעוה ושל כלים, אלא שהמעוה הן נדרים ונדבות ליקח מהם צרכי ע"ז, עכ"ל.

וכמו"כ בנדר"ד, דאעפ"י שיש אחד מיני אלף שכוונתו בגזיזת השערות לשם תקרובת לאליל, אעפ"י אין זה נקרא "דרכה בכך". ותו, דאפילו אם נאמר ד"דרכה" של ע"ז תלוי ברובה בכוונת עובדי', ברם בנדר"ד הרי אלו מיעוטא דמיעוטא, ורובא דרובא ואנשי מדע שלהם סוברים דגילוח השער הוא רק כדי ליכנס בטהרה בבית תיפלתם, וממילא אין זה נחשב דרכה של ע"ז בתקרובת הנ"ל.

עוד כתבתי לעיל בקונטרס אות ו' דזה מחשב וזה עובד לא אמרינן, כדאיתא בזבחים דף מ"ו ע"ב ומ"ז ע"א. ויש לשאול על זה, והרי מבואר בשמלה חדשה אות ה' דאם השוחט ישראל, הבהמה מותרת אפילו באכילה, ואם השוחט נכרי או מומר מותרת בהנאה, וממשיך שם, וז"ל: ומ"מ נ"ל אי עכו"ם או מומר שוחט סתמא בהמה לאחרים והבעלים חישבו בה בשעת שחיטה בפני השוחט, יש לאסור בהנאה, דאע"ג דקיי"ל דלא אמרינן סתם מחשבת עכו"ם לע"ז, היכא דהבעלים מחשבים בה בפניו גרע טפי, די"ל דהוא נמי לדעתא דידהו שחט, עכ"ל. וכיון שכן לכאורה צריך לומר דגם בנדו"ד הגוזז את השערות הוא אדעתא דהנגוז והוא חושב לעכו"ם, וא"כ ליאסר בהנאה.

והנה הסוגיא דזה מחשב וזה עובד צ"ב, דהנה מבואר שם דבשלשה ענינים פליגי רבי יוסי עם רבי אלעזר ברבי יוסי, רבי אליעזר ורבי שמעון בן אלעזר בזה מחשב וזה עובד, דר' יוסי ס"ל במשנה שם דף מ"ו ע"ב שאין המחשבה הולכת אלא אחר העובד (הלכך אי הוה שלא לשמו, אע"ג דבעלים אמרי לשמו לאו מידי הוא, דלאו בדידהו תליא מילתא דכתיב המקריב אותו לא יחשב, רש"י), וכמפורש בחולין דף ל"ח סע"ב דס"ל לר' יוסי דזה מחשב וזה עובד לא אמרינן, ור"א בר"י ורבי אליעזר ור"ש ב"א ס"ל דזה מחשב וזה עובד הויא מחשבה, והוא בפיגול ובע"ז ובשבת, דהת"ק ס"ל דבכל אלה לא אמרינן דזה מחשב וזה עובד הויא מחשבה, דהפיגול צריך שיהא בעובד, וכן מחשבה לע"ז, וכן בשבת צריך מחשבה של העובד.

והדבר תמוה, והרי אמרינן בגיטין דף כ"ב סע"ב ואילך דהכל כשרין לכתוב את הגט, אפילו חרש שוטה וקטן, והוא שהי' גדול עומד על גביו, וכן עכו"ם וישראל עומד על גביו כשר, וכן בירושלמי פ"א דתרומות (דף א' ע"א), וא"כ איך פסק הרמב"ם בהל' שחיטה פ"ב הכ"ב דישראל ששחט לעכו"ם, אע"פ שהעכו"ם מתכוין לכל מה שירצה, שחיתתו כשרה, שאין חוששין אלא למחשבת הזובח לא למחשבת בעל הבהמה וכו'.

אלא דהביאור בזה כך הוא, דזה מבואר מהגמ' דגיטין דכמו שאפשר לעשות פעולה ע"י שותפות במעשה, כמו כן אפשר לעשות

פעולה באופן שזה עושה גוף הפעולה המעשית וזה המחשבה, וע"י שניהם ייעשה המעשה. וזהו שאמרה הגמ' שקטן וגדול עומד ע"ג או עכו"ם ישראל עומד ע"ג מהני, דע"י שניהם, הכותב והמחשב לשמה, נעשית המעשה. ובמקום אחר הארכתי בזה. אבל בשלשה אלה, דעיקר המחדש (הפועל) את הדבר הוא העובד, ולא בתורת שליחות, דהרי בשלשה אלה הוא פוסל את הקרבן, כגון בפיגול הרי העובד הוא פוסל את הקרבן, וכן בע"ז השוחט הוא עושה הבהמה למעשה תקרובת, דהוא פוסל את הבהמה וחל חלות שם ע"ז ע"י העובד, דהרי הוא מוציא את הבהמה מכשרותה לשם תקרובת ע"ז, וכן במוציא פחות מכזית הרי צריך שיקרא שם הוצאה, וזה נעשה ע"י העובד, ועל זה צריך מחשבה ביחד עם המעשה שלו, כיון שהוא פועל כל הדבר.

והביאור בזה הוא, דאם הפועל משנה את המציאות למציאות חדשה היפך ממה שהי' מקודם, אז צריך שהמעשה יהא ע"י מחשבה, דאז בכחה לשנות את המציאות, דהמעשה ביחד עם המחשבה תשנה את המציאות, ואם לא כן אין לו כח לשנות את המציאות, ומה שמחשבים הבעלים זה אינו מועיל ואינו נותן כח להעובד לשנות את החפץ.

אבל אם הוא שליח על המחשבה ועל המעשה, שברצון הבעלים הוא שיעשה על דעתם, א"כ חשוב כמעשה אחת, מחשבה ומעשה. וכגון בגט, דהשליח אינו מחדש כלום, כי אם גומר את מעשה הגירושין, שהרי הבעל הוא המגרש. וחידש השמלה חדשה, דאם השליח הוא עכו"ם הוא נמי אדעתא דידהו שחט, דהשוחט שחט על דעת הבעלים. וא"כ זה חשוב כמעשה אחת.

אבל בנדו"ד, בגזיזת השערות, המגלח אינו מחדש שום דבר, אלא עושה מעשה הגילוח כרגיל, ואינו בתורת שליח מהמתגלח, אלא שהיוניאן (ועד הפועלים) משלם לו, ולא המתגלח, ואין שום שייכות בין המגלח עם המתגלח (ובפרט שזה תלוי במי שמכניס השערות לתוך כלי ההינד"ו, ואם הוא אחר הגילוח), וא"כ אפילו אם תמצא לומר דזה מחשב וזה עובד אמרין, מאי מהני מחשבת המתגלח למעשה ההכנסה של אח"כ, ומחשבה להוליד לאו מחשבה היא, כדמשמע בחולין דף ל"ט סע"א ואילך: ומה במקום שמחשבה פוסלת, במוקדשין בארבע

עבודות, אין הכל הולך אלא אחר העובד (ופירש"י: ומה מוקדשין שנפסלין במחשבה בארבע עבודות, שחיטה וקבלה זריקה והולכה, באיזו מאלו שחישב ע"מ לאכול מן הזבח חוץ לזמנו פיגול הוא אין מחשבה הולכת אלא אחר העובד), מקום שאין מחשבה פוסלת, בחולין אלא בשתי עבודות, אינו דין שלא יהא הכל הולך אלא אחר השוחט, ופירש"י: לענין עבודת כוכבים, שאין מחשבה פוסלת בהן בד' עבודות אלא בשנים, בשחיטה ובזריקה, דהני הוא דכתיבן זובח לאלהים יחרם בל אסיך נסכיהם מדם, אבל קבלה והולכה לא כתיב בהו וכו'.

ובאמת הדבר מפורש במגיד משנה לרמב"ם פ"ב מהל' שחיטה הט"ו, דאהא דכתב שם הרמב"ם: השוחט את הבהמה לזרוק דמה לעכו"ם או להקטיר חלבה לעכו"ם הרי זו אסורה וכו', כתב הרב המגיד, וז"ל: וכתבו המפרשים, דוקא בשחשב לזרוק את דמה או להקטיר את חלבה, אבל חשב בשחיתתה לקבל דמה או להוליך דמה לא מיפסלה בהולכה או בקבלה, דהולכה וקבלה לע"ז לאו כלום נינהו וכו', עכ"ל. וכן מבואר בר"ן במתני' וברמב"ן וברשב"א שם, וזה פשוט.

ויש להוסיף עוד בזה, דהרי דין מחשבין מעבודה לעבודה (שבסנהדרין דף ס' סע"ב. וש"נ) הוא דין מחודש, וי"ל שזה נאמר רק באב ולא בתולדה, בשחיטה ולא בשבירת מקל, וכמו"כ לא נאמר דין זה בתגלחת שהוא תולדה דשחיטה כמובן, וכמו שמבואר בגמ' דסנהדרין (דף ס"ב ע"א) ובקונטרס הנ"ל (אות ג'). וכיון שכן אפילו אם בשעת תגלחת חשב על להקטיר לא יהא נחשב תקרובת כמו שאין הלכה זו בהולכה, ודוק והבן זה.

ובאמת מטעם זה דייקתי לכתוב בקונטרס הנ"ל אות ו' דמחשבה להוליך לאו כלום היא, דהשערות האלו מכניסין אותן לכלי ההינד"ו ומוציאין אותן משם, ואין שום הנחה על מזבח האליל ואין מניחין אותן לפני האליל, ואין שום הקטרה בשערות. ויש מי שטעה וחשב שאין שום חילוק בין הולכה וזריקה, והדברים פשוטים.

והנה חדשים מקרוב פנו אלי בטענה שכן מצינו תקרובת בשערות, והוא בתגלחת השערות דנזיר, שהי' מגלח שעריו בלשכת הנזירים

בדין הפיאות הנכריות המגיעות מהודו – ח"ב / יט

שבעזרת הנשים (כמ"ש במס' מדות פ"ב מ"ה וברמב"ם פ"ח מהל' נזירות ה"ג והל' בית הבחירה פ"ה ה"ח) ומשליכן ושורפן תחת הדוד שמבשלים בה השלמים (מס' מדות ורמב"ם שם. נזיר פ"ו מ"ח ובגמ' שם דף מ"ה ע"ב), ולפי זה בנדו"ד מיחשב תקרובת ע"ז.

והנה עכשיו פנה אלי ת"ח בטענה שכן מובא בספר המצוות להרמב"ם, וכדלהלן. ותו, שאינו יודע מה החילוק בין ביכורים לשער הנזירות, דשניהם אינם מקריבים על גבי המזבח אלא בעזרה, ואעפ"כ נק' ביכורים עבודת פנים, וא"כ גם תגלחת שער הנזיר הי' צ"ל עבודת פנים.

אך באמת טענות אלו בטעות יסודים, ונבאר הדבר כאן. וזה החלי:

דהנה הביא מ"ש הרמב"ם בסהמ"צ מ"ע קי"א, וז"ל: אבל הגילוח נקשר בקרבן והקרבן נקשר בגילוח, ובקבוצם יגיעו לתכלית אחד, והוא שיותר לו הדברים שהיו אסורים עליו בימי נזרו. ובששי מנזיר (דף מ"ו ע"ב) אמר גלח על הזבח ונמצא פסול תגלחתו פסולה וזבחו לא עלו לו, הנה התבאר לך כי התגלחת הוא מתנאי הזבח והזבח מתנאי'. ובתוספתא (נזיר פ"ב ה"י ועי' גמ' נזיר דט"ו ע"א) ג"כ התבאר שנזיר שכלו ימיו אסור לגלח ולשתות יין ולטמא למתים עד שיעשה מעשה ההוא כולו, והוא תגלחת טהרה, כמו שהתבאר בששי מנזירות, והוא שיתגלח פתח אהל מועד וישליך שערו תחת הדוד ויקריב הקרבנות כאשר ביאר בכתוב, ואתה תמצאם ברוב מקומות יקראו הבאת הקרבנות תגלחת, ובביאור אמרו במקום המשנה (נזיר דף י"א ע"ב) הריני נזיר ועלי לגלח [נזיר] כו', רוצה בזה שיביא קרבנות נזיר ויקריבם בעדו. הנה כבר התבאר לך שהתגלחת נופלת על הבאת הקרבנות, והסיבה בזה היותה חלק מהם כמו שביארנו, ובקיבוצם יסתלק דין הנזירות וישתה הנזיר יין. עכ"ל. ומזה הוציא השואל דהתגלחת היא עבודת הקרבן וחלק ממנה. וא"כ אולי י"ל דגזיזת שערות כן נקרא עבודת פנים.

ברם לכשנעייין בגוף הענין נראה שהדברים הללו אינם נכונים. דהנה ישנם שלשה מושגים בהלכה זו דתגלחת הנזיר, והם: א' חלק המצוה כפי שהיא במנין המצוות (והוא כמו הפרשת חלה ותרומה, וכמו שיתבאר לקמן), ב' עבודתה, היינו עבודת הקרבן, ג' תקרובת, ושלשה מושגים הנ"ל לא קרבו זה אל זה. ביאור הדברים:

א. הנה התגלחת דנוזיר היא מחוץ לעזרה, כמבואר בנזיר דף מ"ה ע"א: ת"ר, וגלח הנזיר פתח אוהל מועד וגו', בשלמים הכתוב מדבר, שנאמר ושחטו פתח אוהל מועד. אתה אומר בשלמים הכתוב מדבר, או אינו אלא פתח אוהל מועד ממש, אמרת אם כן דרך בזיון הוא כו'. ר' יצחק אומר כו'. איכא דאמרי, רבי יצחק אומר בשלמים הכתוב מדבר. אתה אומר בשלמים הכתוב מדבר, או אינו אלא פתח אוהל מועד ממש, תלמוד לומר ולקח את שער ראש נזרו, מקום שהיה מבשל שם היה מגלח. אבא חנן אומר משום רבי אליעזר, וגלח הנזיר פתח אוהל מועד, כל זמן שאין פתח אוהל מועד פתוח אינו מגלח וכו'. וכן כתב הרמב"ם בפ"ח מהל' נזירות ה"ג: ואינו מגלח עד שיהי' פתח העזרה פתוח וכו'. ולא כמ"ש בפ"ה מהל' מעשה הקרבנות ה"ה: שלמים ששחטן קודם שיפתחו דלתות ההיכל פסולין, שנאמר פתח אוהל מועד, בזמן שפתוח וכו'. והיינו דשלמים כיון ששחיטתן בתוך העזרה אין צריך שיהיו שערי העזרה פתוחים, וכדתנן בפסחים פ"ה מ"ה דבשעת שחיטת הפסח ננעלו דלתות העזרה, משא"כ הכא בנזיר דהתגלחת היא חוץ לעזרה צריך להיות הדלתות פתוחות. ותו, דהרי אמרינן במתני' (נזיר פ"ו מ"ח – דף מ"ה ע"ב) דאם גילח במדינה יצא, הרי דתגלחת הנזיר אינה עבודה פנים.

ב. בהל' נזירות שם ה"ה כתב הרמב"ם: ואם הביא (הנזיר) קרבנותיו ולא גילח ראשו, אין התגלחת מעכבת, אלא שותה ומטמא לערב כו', שכל דברים אלו למצוה ולא לעכב. ואם תגלחת השערות דנוזיר היא חלק מעבודת הקרבן שלו, א"כ למה לא אמרינן לו שיתגלח תחילה ואח"כ ישתה יין. אלא ע"כ דתגלחת הנזיר אינה חלק מקרבנותיו.

ג. ואין לומר דהן אמת דהגילוח אינו מעבודת הקרבן, דאינו בעזרה, אבל השלכת השער תחת הדוד בבישול השלמים מישך שייכא לעבודת הקרבנות, זה אינו, דהדוד אפשר שיהא בעיר, דשלמים נאכלין בירושלים, משא"כ גילוח הנזיר אי אפשר שיהא בעיר, ואם יהא פתח אוהל מועד יהא חסר הבאה ולקיהא ונתינה, וכמו שכתבו התוס' בנזיר דף מ"ה ע"ב ד"ה ולא במי שמחוסר הבאה ולקיהא ונתינה, וז"ל: שהרי שלמים נאכלין בכל העיר, ואם מגלח פתח אוהל מועד ודוד שלמים בעיר, הרי מחוסר הבאה לקיהא ונתינה, עכ"ל. דמזה מובן דהשלמים אפשר לבשל בירושלים ואין זה עבודה שבפנים, ורק כשמבשלים חטאת

_____ בדין הפיאות הנכריות המגיעות מהודו – ח"ב / כא

צריך בפנים דוקא. וא"כ שערות הנזיר שנשרפות תחת דוד השלמים אין זה נק' עבודת פנים, וא"כ לא מצאנו הקרבה בשערות.

ד. ועיין ברמב"ם שם פ"ח ה"ו שכ', וז"ל: אעפ"י שאין התגלחת מעכבת עליו, מצוה לגלח אפילו לאחר זמן מרובה, עכ"ל. ובאופן זה אינו משליך שעריו ושורפו תחת דוד השלמים, כיון דכבר הקריב הקרבנות ואין לו עתה קרבן להשליך שעריו תחת הדוד (וכן כתב המנ"ח מצוה שע"ז אות ט"ו), וא"כ לכאור' למה מצוה לגלח אפילו לאחר זמן מרובה. אלא מוכח מכאן שזהו חלק מכללות המצוה דתגלחת, אבל לא מעבודת הקרבן.

ה. ועיין בתוס' פסחים דף ע"ט ע"א ד"ה נזיר שכתבו שם, וז"ל: ומה שפירש רש"י דבעי שילוח שעריו תחת הדוד, אין נראה שיהא עיכוב וכו'.

ו. ועיין בתוספתא דנזיר פ"ד ה"ו: ר"ש השזורי אומר האיש משלח תחת הדוד ואין האשה משלחת תחת הדוד מפני פרחי כהונה. ועיין בנזיר דף מ"ה סע"א ואילך ובסוטה דף ח' ע"א וברמב"ם הל' סוטה פ"ג הי"א. וע"כ דשריפת שער הנזיר אינה אלא חלק ממצות תגלחת הנזיר ולא מעצם העבודה. והרבה יש להאריך בזה.

ז. ובספרי פ' נשא (עה"פ ו, ט) איתא: וגלח ראשו ביום טהרתו ביום השביעי יגלחנו, אין לי אלא ביום, בלילה מניין, ת"ל יגלחנו. וע"כ דתגלחת הנזיר אינה עבודה, דאין עבודה בלילה כמפורש במתני' דמגילה דף כ' ע"ב. ובגוף דברי הספרי צ"ל דס"ל דזה שצריך לגלח פתח אוהל מועד הוא דוקא כששורפין תחת הדוד, אבל אם התגלחת היא לאחר זמן, דאז אין שריפה, אז יכול לגלח גם בלילה. ועיין בצפנת פענח על התורה פ' נשא שם שנראה שהבין ג"כ כך, עיי"ש.

ח. עיין ברמב"ם סוף פ"ד מהל' נזירות: האשה שנדרה בנזירות ושלמו ימי הנזירות והביאה קרבנות' ונשחטה אחת מן הבהמות ונזרק דמה, ואחר כך שמע בעלה, אעפ"י שעדיין לא גלחה אינו יכול להפר, ואם קודם זריקה הרי זה יפר וכו'. ותמוה אמאי אינו יכול לומר אי אפשי באשה מנוולת (כבמשנה וגמ' נזיר דף כ"ח ע"א וע"ב). ועיין שם בדף כ"ח ע"א בתוס' ד"ה בד"א דאפשר בפאה נכרית (וכ"ה ברש"י). וגם זה דחוק מה נעשה בלילה. ברם לפי מה שנתבאר אצלנו י"ל דכיון דכבר

נשלמה הנזירות ואינו חסר רק מצוה, אין אומרים להפר. ועיין בצפצפ"נ על הרמב"ם כאן. וע"כ נראה ששריפת השער אין זה עבודה אלא חלק ממצות התגלחת.

ט. ומה שאמרו במתני' דנזיר דף מ"ו ע"ב: גילח על הזבח ונמצא פסול, תגלחתו פסולה וזבחיו לא עלו לו, דמזה הוציא הרמב"ם בספר המצוות דהגילוח נקשר בקרבן והקרבן נקשר בגילוח, הביאור בזה הוא כך, דכיון דהשלמים הם המתירים את הגילוח וכיון שנמצא בהם פסול, הוי כמו שגילח בלא דם, וממילא הוי כגילח קודם מלאת שלשים יום דסותר שלשים והזבחים שהביא הוי כמו שהביא בתוך ימי הנזירות דלא עלו לו. וכן הוא מפורש ברמב"ם שם פ"ח הי"א: כל מקום שאמרו תגלחתו פסולה הרי הוא כמי שנתגלח בתוך ימי נזירותו שהוא סותר שלשים יום כמו שבארנו, ונמצא מונה שלשים יום אחר התגלחת הפסולה ויביא קרבנותיו. ועיין במנ"ח מצוה שע"ז אות ט"ו. וזוהי כוונת הרמב"ם שהגילוח נקשר בקרבן.

— י —

ומה שהקשו מאי שנא ביכורים מתגלחת נזיר, והרי ביכורים אינם קרבים ומ"מ נאסרין מפני שנק' כעין עבודת פנים — הנה כד דייקת זה אינו. דעיין במס' מכות דף י"ז ע"א ודף י"ח ע"ב דביכורים הנחה מעכבת בהן. ועיין ברמב"ם פ"ג מהל' ביכורים ה"ג. וברש"י שם דף י"ז ע"א ד"ה הנחה מפרש דהנחה מעכבת היינו מה שמניחו לפני המזבח. וכן הוא בירושלמי פ"ג דביכורים ה"ד: לפני ה', יכול במערב, ת"ל אל פני המזבח, אי לפני המזבח יכול בדרום, ת"ל לפני ה', הא כיצד, מגישן על קרן דרומית מערבית ומניחה בדרומה של קרן. וכן כתב הרמב"ם שם בפ"ג הי"ב: ומניחו בצד המזבח בקרן דרומית מערבית בדרומה של קרן וישתחוה ויצא. וכן הוא בתוס' ב"ב דף פ"א ע"ב בד"ה דמקדיש להו, שאינו עושה ביכורים אלא הגשה אצל המזבח.

הן אמת די"ל דזהו דין דהגשה למזבח, וכמבואר בגמ' דסוטה דף י"ד ע"ב: סדר מנחות כיצד, אדם מביא מנחה מתוך ביתו כו' ומוליכה אצל כהן וכהן מוליכה אצל מזבח ומגישה בקרן דרומית מערבית כנגד חודה של קרן ודיו, ולהלן בגמ' שם: וכהן מוליכה אצל מזבח דכתיב

_____בדין הפיאות הנכריות המגיעות מהודו – ח"ב / כג

והגישה אצל המזבח. ועיין בפ"ג מהל' מעשה הקרבנות הי"ב. אך תמוה, דבמתני' דמנחות דף ס"א ע"א איתא אלו טעונות תנופה ואין טעונות הגשה לוג שמן של מצורע ואשמו והבכורים.

ולחומר הדבר צ"ל דהגשה דביכורים אינו מדין הגשה דקרבנות, דבזה כל הקרבנות שווין, אלא מדין מיוחד דוהנחתו לפני ה' אלקיך וגו' דביכורים, ואינו נקרא בשם הגשה אלא הוא מסדר הבאת הביכורים, ויש להאריך בזה ואכמל"ה.

אלא שצ"ע, דבהל' ביכורים פ"ג ה"ד כתב הרמב"ם: ומשיניחם המביאם בעזרה הותרו לכהן וכו', הרי דמספיק שיניחם בעזרה, ואילו בהי"ב שם כתב דצריך שיניחם בצד המזבח בקרן דרומית מערבית. וזו תמיהה גדולה.

ולחומר הדבר צריך לומר דיש כאן שתי הלכות: א' היתר, דההיתר לכהנים הוא משיניחם (המביאם) בעזרה, כדי שלא ילקה הכהן על אכילתו (כמבואר ברמב"ם שם ה"ג: כהן שאכל ביכורים חוץ לירושלים לוקה מן התורה, שנאמר לא תוכל לאכול בשעריך וגו' ותרומת ירך, והם הביכורים כו'. וכן אם אכלם הכהן בירושלים קודם הנחה בעזרה לוקה מן התורה כמי שאכלם בחוץ לפי שהם טעונין הנחה בעזרה, שנאמר והנחתו לפני ה' אלקיך), ב' מעשה המצוה ועבודתה, דזה לא נגמר עד שיעשה מעשה ההנחה בצד המזבח בקרן דרומית מערבית.

ותו יש להוכיח מכמה מקומות בש"ס וכו' דביכורים הוי עבודה במקדש (עבודה פנים):

א. הר"ן בפירושו להרי"ף גורס במתני' דמגילה ספ"ב (דף כ' ע"ב – דף ז' ע"א מדפי הרי"ף): כל היום כשר כו' ולוידוי ביכורים (כשמביא ביכורים מתודה, כדכתיב הגדתי היום לה' אלקיך, ר"ן שם), היינו דאין הלילה כשר לקריאת פרשת ביכורים, והוא מדין דאין עבודה בלילה במקדש. אך עיין בירושלמי ביכורים פ"ג ה"ד דאיבעי: הנחה מהו שתתיר למחוסרי זמן וכו'. וצ"ע אם הכוונה גם בהניחן קודם עצרת או בלילה, אף דהגשה פסולה בלילה כמבואר במגילה דף כ' ע"ב. הרי דביכורים הוי עבודה במקדש.

ב. ביכורים טעונים תנופה (כדאיתא ברמב"ם ספ"ג דביכורים שהביכורים טעונים שבעה דברים, הבאת מקום וכלי קריאה וקרבתן ושיר ותנופה ולינה), והוא מדין עבודה שבמקדש שאינה אלא ביום, כדאיתא במתני' מגילה שם (ותנופה בשתי הלחם הוא מדין מתיר כשבאים בפני עצמם, עיין ברבינו גרשום למנחות דף מ"ו ע"ב דתנופה מתיר החדש, עיי"ש).

ג. איתא בזבחים דף פ"ח ע"א, אין מביאין מנחות ונסכים ומנחת בהמה וביכורים מן המדומע וכו', וכל אלו ההלכות הן מדין ממשקה ישראל, מן המותר לישראל (כפרש"י שם ד"ה מנחות). והא האי דין דמשקה גבי קרבנות כתיב, עיין פסחים דף מ"ח רע"א ומנחות דף ה' ע"א ואילך ובכ"מ.

ושוב מצאתי בטורי אבן למגילה דף כ' שכתב שם, וז"ל: ועוד אפ"ל שלא כדברי הר"ן, הא מ"מ הבאת ביכורים צריך תנופה בשעת הבאה כדאמ' בפ"ג דמכות (דף י"ח ע"ב), ותנופה אינה אלא ביום כדאמ' בשמעתין. ועוד, הא תנן בפ' ר' ישמעאל (מנחות דף ס"ח ע"ב) אין מביאין מנחות וביכורים ומנחות בהמה קודם לעומר ואם הביא פסול, וטעמא משום דכתיב ממשקה ישראל מן המותר לישראל, כדמוכח התם ופ"ק (דף ה') ובספ"ח זבחים (דף פ"ח), והא האי דממשקה גבי קרבנות כתיב, ואפ"ה ביכורים בעו נמי מן המותר לישראל, אלמא ביכורים חומר קדשים עליהן. עכ"ל. והוא מפני שיש להם דין עבודה וקרבנות.

(ומה) שהוקשה להטורי אבן דלפי זה הו"ל מצות עשה שהזמן גרמא, לדעתי נראה די"ל דכשהמצוה אינה בלילה, כמו מילה, אז הוי מ"ע שהז"ג, ברם הכא מדיני מקדש הוא שאינו קרב וכו' בלילה, דביום צוותו כתיב, כמו כל הקרבנות שאין קרבין בלילה. ומיושב בזה קושיית התוס' בקידושין דף ל"ו ע"ב ד"ה הקבלות והזאות. ויש להאריך בזה).

ד. עיין בערכין דף י"א ע"א: א"ר מתנה, מנין לביכורים שטעונים שירה כו', עיי"ש בסוגיא דביכורים טעונים שיר, ואינו מדין שמחה, אלא מדין שיר של קרבן, דלא הבעלים היו אומרים שירה אלא הלויים (ומה שמצינו ענין השמחה בביכורים, דהחליל מכה לפניהם וכו' עד שהגיעו לעזרה (כבמשנה דביכורים פ"ג מ"ג ומ"ד ורמב"ם הל' ביכורים פ"ד

_____ בדין הפיאות הנכריות המגיעות מהודו – ח"ב / כה

הט"ז וי"ז), זהו מדין שמחה, ולא מדין שיר, דהשיר הי' על ידי הלויים), כדאיתא בביכורים שם מ"ד וכמו שכתב הרמב"ם בפ"ג מהל' ביכורים הי"ג: ואימתי קורין בשיר עליהן, משיגיעו לעזרה הלויים היו מתחילין וקורין ארוממך ה' כי דליתני. (ועיין בתוס' ערכין שם ד"ה מנין לביכורים שטעונין שירה שכתבו ששיר המשנה על ביכורים (בביכורים שם מ"ד: החליל מכה לפניהם וכו') אינו עיקר השיר כ"א לשמחה בעלמא. ואפשר שגם התוס' סוברים שהיו שני שירים: הראשון בשעת הגעתם לירושלים ולהר הבית, ושיר זה הי' על ידי הבעלים, והשני בשעת קריאת פרשת הביכורים, ושיר זה הי' על ידי הלויים, וצ"ע ואכמל"ה). ועיי"ש בערכין דאין שירה אלא ביום כרבנן, והוא משום דהשירה היא מעבודת הקרבן דצריך יום.

ועיין במנחת חנוך מצוה שצ"ד שהקשה דל"ל קרא לרבנן דאין שירה בלילה, תיפוק לי' דהא לא משכחת בלילה, דאי בנסכים הבאים עם הזבח פסולים בלילה, ובנסכים הבאים בפני עצמם אין אומרים שירה, ותירץ שם דע"כ מדובר בביכורים, ועל זה אמרו דאין שירה אלא בלילה, עיי"ש.

ועיין במלאכת שלמה למשניות בפ"ג דביכורים מ"ד שהביא שם, וז"ל: כתבו תוס' והרא"ש ז"ל בפ' אין בערכין דף י"א בכתיבת יד דהאי שיר דמתני' אינו עיקר שיר דביכורים, דקאמר התם בגמרא מקרא דההוא שיר הוי עבודה בביכורים בשעת תנופה, אלא הבא לשמחה בעלמא מיד כשהגיעו לעזרה, עכ"ל, עיי"ש. וכן מוכח מהרמב"ם. והרבה יש להאריך בזה.

ה. ועיין במתני' סוף פ"ג דביכורים (ובירושלמי שם) מחלוקת רבי יהודה וחכמים בביכורים, ר"י אומר אין נותנין אותם אלא לחבר בטובה, וחכמים אומרים נותנין אותם לאנשי משמר והם מחלקים ביניהם כקדשי המקדש (דס"ל לר"י דביכורים כקדשי הגבול הן, וחכמים אומרים דכשאר קדשי מקדש הן וכו', פני משה), ופסק הרמב"ם כחכמים בהל' ביכורים פ"ג ה"א דהבכורים נותנין אותן לאנשי משמר והן מחלקים אותן ביניהן כקדשי המקדש.

ו. ואין להקשות דהרי במנחות דף נ"ח ע"א פריך: אי הכי בכורים נמי כו', ומשני: הנהו לעטר ביכורים הוא דאתו (העופות (הגוזלות) שהיו

מביאין עם הביכורים לאו חובה נינהו ואין להם שם קרבן, רש"י, הרי דאינו קרבן, ברם אעפ"כ הוי עבודת פנים. וכן הוא הפירוש בתוס' בב"ב דף פ"א ע"ב ד"ה דמקדיש להו שאינו עושה ביכורים אלא הגשה אצל המזבח.

המורס מכל זה, דלכולי עלמא ביכורים הוי עבודת פנים, דלכן טעונין הנחה בעזרה. אלא שלהירושלמי והרמב"ם ורש"י (וכן לריטב"א, כמו שיתבאר לקמן) צריך הנחה לחודה של קרן, או יותר (כמו שמוכח מלשון הירושלמי) ע"ג המזבח ממש, או שמספיק עזרה, ברם לכו"ע הוי עבודה וצריך תנופה ושיר של לויים וכו', וכו"ל. הרי דהבאת הביכורים היא עבודת פנים.

– יא –

והנה בדין תקרובת יש שתי דרכים בראשונים, (א) יש כאלו, הרמב"ן והרא"ש, דס"ל שצריך שיהיו קרבין על גבי המזבח דוקא. דכתב הרמב"ן בחידושו לע"ז דף נ"ב ע"א בסוף ד"ה הא דאמר, וז"ל: ויש מי שאוסר בנרות של שעה מקום תקרובת כו', ואינו נכון כו', ועוד שאין זה כעין פנים שהרי אינן קרבין ע"ג מזבח, ואעפ"י שהיתה הדלקה בפנים אינה עבודה כדאמרינן במס' יומא (דף כ"ד ע"ב), ולא נתרבו עבודות משום כעין פנים אלא זיבוח קיטור וניסוך והשתחואה כדאיתא בפ' ד' מיתות (סנהדרין דף ס"ב ע"א), עכ"ל, עיי"ש. וכן ברמב"ן שם לפני"ז (לדף נ"א ע"א) כתב, וז"ל: ומיהו הא דתנן מצא בראשו פרכילי ענבים ועטרות של שבלים, ההיא כעין פנים ממש היא, שהרי דבר הקרב ממש לגבי מזבח הוא כגון ביכורים ובצרן מתחילה לכך כדאוקימנא, עכ"ל.

וכן כתב הרא"ש במס' ע"ז דף נ"א ע"א (פ"ד סי' א') וז"ל: וכל העולין על המזבח כיוצא בהן מיקור תקרובת עבודת כוכבים כו'. ושמעין מהכא דהני נרות של שעה שמביאין דורון לעבודת כוכבים כו' ומכרן או נתנן לישראל מותרות בהנאה ממ"נ, אי תקרובת עבודת כוכבים הן אפילו ביטול אין צריכין דלא הוו כעין פנים כו'. וככרות ששולחין דורון לישראל כו' אם היו מקריבין אותן לעבודת כוכבים כעין פנים קרינא ביי, דדמיא למנחת מאפה תנור. ואע"ג דליכא זריקה המשתברת וגם לא

_____בדין הפיאות הנכריות המגיעות מהודו – ח"ב / כז

הקטירו ממנו כלום אלא נתנו לפני עבודת כוכבים לתקרובת, מקרי זבחי מתים, אפי' לא שייך בה זריקה המשתברת, כיון שכיוצא בו מקריבים בפנים וכו'. עכ"ל. וכן הוא לשון השו"ע ביו"ד הל' עכו"ם סימן קל"ט כהרא"ש. הרי דס"ל להרמב"ן והרא"ש דכדי שיחול על דבר דין תקרובת עכו"ם צריך שיניחו אותו ממש לגבי המזבח.

אבל הר"ן למס' ע"ז שם ע"א וע"ב (דף כ"ג ע"ב מדפי הרי"ף ד"ה גמ') כתב וז"ל: ואע"ג דהוי הדלקה במקדש, מכל מקום לא הוי דבר המשתבר דלהוי כעין זביחה או כעין פנים, עכ"ל. (וכ"כ הרא"ה למס' ע"ז שם. ועיין ריטב"א למס' ע"ז שם במהדו"ק). ולעיל שם (ד"ה וגרסין) כתב, וז"ל: ופרכילי ענבים באים הם בפנים לביכורים, הלכך כי בצרן מתחילה לכך, הויא לה שבירתן כעין זביחה, וכיון שבאים בפנים הוי כעין פנים, עכ"ל. הרי דס"ל להר"ן דאע"ג דאינן קריבין על גבי המזבח חשוב כעין פנים. וכן כתב הריטב"א בחידושיו למס' ע"ז שם (בהוצאה החדשה ע' רנ"ז) דלחם חשוב פנים כיון דאיכא בפנים לחם הפנים. והרא"ש והרמב"ן כתבו דכעין פנים קרינא ב', דדמיא למנחת מאפה תנור.

והנה גם התוס' בע"ז דף נ' ע"ב ד"ה בעינן כעין פנים לא הזכירו בענין הכרות שיהא חשוב תקרובת משום לחם הפנים, אלא דכעין פנים הוא, שהוא ראוי להקריב לפנים, דדמיא למנחת מאפה תנור. ונראה דס"ל כהרמב"ן והרא"ש דלענין תקרובת צריך שיהיו קרבינן על גבי המזבח דוקא. והרבה יש להאריך בזה.

היוצא מכל זה, שיש שתי שיטות בדין תקרובת עכו"ם: א' שצריך שיהיו קריבין על גבי המזבח דוקא, ב' שמספיק כל שהובא בפנים. ואם כן מובן דתגלחת הנזיר, שאינה עולה על גבי המזבח ואינה אפילו בפנים אלא בלשכת הנזירים שבעזרת הנשים שחוץ לעזרה, אינה מעבודת פנים, אלא דצריך שפתח העזרה יהא פתוח. ומה שמשליכו תחת האש אינו מעכב, אלא דבמקום שמבשלין שם משליכין.

והביאור בזה הוא, כנ"ל, דתגלחת הנזיר היא חלק מן המצוה ואינה שייכת לעבודת הקרבנות שלו וכש"כ לתקרובת. והוא כעין מה שכ' הרמב"ם בספר המצוות שלו בשרשים שרש י"ב דהנתינה לכהן בחלה ובתרומה הוא ממצות הפרשת חלה ותרומה. ועיי"ש ברמב"ן

ובמגלת אסתר. ובמקום אחר הארכתי בזה. אבל במצורע הגילוח הוא קודם הקרבת הקרבן, וכמו שהביא הרמב"ם בספר המצוות מ"ע קי"א שם לשון המשנה (נגעים פי"ד מ"ד, הובאה בנזיר דף מ' ע"א) והספרא (פ' מצורע): שלשה מגלחין ותגלחתן מצוה, הנזיר והמצורע והלויים, וכמו דגילוח הראשון של המצורע הוא בלא קרבן כלל, כמו"כ הוא מצות גילוח השני, דהוא מצוה בפני עצמה כמו גילוח דלויים, והיא מצוה צ"ג בספר המצוות להרמב"ם, והקרבן הוא קרבן של כפרה. ברם בנזיר הקרבן הוא מתיר התגלחת (ושתיית יין), וא"כ הגילוח הוא חלק ממצות הנזיר דכשגומר הנזירות צריך להתגלח, ברם אין זה שייך לעבודת פנים, וכש"כ על גבי המזבח דצריך לתקובת (ובמכש"כ מקבלה והולכה), וכל זה אין צריך לפנים וזה דבר פשוט.

– יב –

עוד כתבתי בהיתר השביעי דהוא מדין כל דפריש מרובא פריש, (דהרבה מהשערות המגיעות ממדינת הודו הם לא מהטעמפל אלא מהבתים או מהמקומות שמגלחים שם בני אדם, דזהו רובא, ואם תמצי לומר שיש בין השערות המגיעות משם גם מהשערות שמהטעמפל, הרי לא גזזו את השערות לשם ע"ז ובפרט תקרובת, כנ"ל). ונשאלתי על זה, והרי שולחים שלוחים להודו לקנות השערות, ואם כן חשוב כלוקח מן הקבוע.

הנה אמנם שכן הוא מבואר בגמ' דנזיר דף י"ב ע"א דשליח חשוב שקונה ממקום הקבוע, ופשוט. ברם כל זה הוא בקבוע מדרבנן, כמבואר במס' נזיר שם בתוס' ד"ה אסור בכל הנשים שבעולם, דלא אמרינן קבוע כמחצה דמי אלא כשהאיסור ניכר לעצמו וההיתר ניכר לעצמו, אבל כשאין האיסור ניכר לעצמו לא אמרינן קבוע, ואינו אלא קנסא בעלמא. ובתוס' חולין דף צ"ה ע"א ד"ה ספיקו אסור כתבו דכיון שהוא בעל חי חשוב הוא ואינו בטל, וז"ל התוס' שם: ועיקר הטעם אינו משום קבוע, אלא משום דבעלי חיים לא בטלי כמו דבר שדרכו לימנות, ולכן קראה הגמ' בזבחים דף ע"ג סע"א לתערובת בעלי חיים קבוע. ועיין בר"ן שם וברשב"א. וכמו שכ' התוס' בזבחים שם ע"ב ד"ה אלא דאי לקח אחד מן הקבוע אסור מדרבנן משום דבע"ח חשוב, וכתבו שם התוס' בסוף דבריהם דלא שייך כל קבוע אלא בדבר הידוע, כגון תשע

_____ בדין הפיאות הנכריות המגיעות מהודו – ח"ב / כט

חנויות ותשע צבורין ותשע צפרדעים ותשע עכו"ם, שההיתר והאיסור שלהם ידועים במקומם. וכן כתבו בשטמ"ק שם אות ד'.

ועיין בפמ"ג יו"ד הל' תערוכות סימן ק"י בשפתי דעת ס"ק י"ד החקירה הג' החלק הב' שהקשה מהסוגיא דנזיר ומגיטין דף ס"ד והא אשה עכ"פ האשה בעצמה יודעת ולמה חשוב אינו ניכר. ועיין בפי' מעדני יו"ט על הרא"ש למס' חולין שם פ"ז סימן כ', דאחא דכתב שם הרא"ש דכשהאיסור ניכר במקומו לא שייך ב' ביטול כתב במעדני יו"ט שם ס"ק ע', וז"ל: והך ט' ישראל ועובד כוכבים אחד אין לך ניכר במקומו גדול מזה, שכל אחד הוא בן דעת ובפני עצמו עומד ולא שייך לומר שהם מעורבים, משא"כ שאר בעלי חיים דמייתי בסמוך מהא דפ' התערוכות דמחשבינן להו דבר המעורב, עכ"ל.

ותו הוסיף להקשות בספר בינת אדם בשער הקבוע, דהא קידש בפני עדים, וא"כ גם העדים יודעים, ולמה חשיב אינו ניכר, עיי"ש. וכתב בספר שערי ישר שער ד' פ"א, שמהתוס' דזבחים הנ"ל מבואר שצריך שיהא ניכר לרבים באופן שאין צריך עדים, היינו שיהא דבר המפורסם, ועיין שם ד"ה וע"כ, דניכר פירושו מפורסם האיסור, ועיי"ש שהאריך בזה.

והנה הב"ח ביו"ד הל' תערוכות סימן ק"י אות ו' כתב דגם בשאינו ניכר חשיב קבוע, וז"ל שם: וע"ז בלחוד השיג רבינו (הטור) ואמר כיון דאין האיסור מעורב תוך ההיתר הו"ל כמו ט' חנויות, ואעפ"י שאינו נודע האיסור במקומו. ודעת רבינו היא כיון דדין קבוע מוארב לו נפקא פרט לזורק אבן לגו, וכדאיתא בפ' הנשרפים (סנהדרין דף ע"ט ע"א), והתם כיון שנודע שיש שם ישראל, אע"ג דאינו נודע הישראל כלל, הו"ל קבוע, ה"נ דכוותא, זו היא דעת רבינו עפ"י הבנתו בדברי הרשב"א, עכ"ל.

ועיין בס' בינת אדם שם שכתב שכן משמע מהט"ז סימן ק"י סק"ה ושם ס"ק י"ד, וכן נראה שיטת הרמב"ם בפירוש המשניות בפ"ה דמס' טהרות מ"ח לענין רוקין, דהיות רוק טמא נמצא בזאת המדינה ושבה טומאה קבוע, הנה כל רוק שימצא בזאת המדינה הוא טמא כרוק הזב האמיתי. וכן הם דברי הרמב"ן והרשב"א בגיטין דף ס"ד, עיי"ש, דכל שהאיסור מעורב לא שייך לומר קבוע אלא כשהוא במקום מיוחד, והבן זה.

היוצא מכל זה דיסוד קבוע הוא באחד משני הדרכים, או שניכר האיסור ומפורסם לרבים, או כשיטת הב"ח והט"ז דכשהאיסור קבוע במקום מיוחד אז חשוב קבוע, עיי"ש.

וא"כ הכא בשערות, אפילו אם תמצוי לומר שכל הטעמפל והמקום כולו (היינו כל קומות הבית וכן כל השטח שמסביב השייך לזה) אסור מדין תקרובת, ברם הרי היחיד אי אפשר לו לקנות שערות מהטעמפל, כ"א היחידים קונים ממוכר כללי, שהוא קונה מכל הינדו, א"כ הרי זה רק כקונה מן התערובת ולא מן הקבוע (וזה דומה להאשה והעדים דאעפ"י שהם יודעים, ברם כיון שאין ידוע לכל אין זה קבוע), ואין שם איסור אפילו מדרבנן כיון שאינו ניכר ולא שייך שום גזירה ואמרינן כל דפריש, וכמו שכתבו התוס' בזבחים דף ע"ג ד"ה אלא הנ"ל.

ואפילו אם נאמר שחשוב מקום מיוחד או מקום מפורסם כיון שהמוכר הכללי יודע, אעפ"כ הרי הקונים שולחים רק כתב להמוכר הכללי והמוכר הכללי שולח להם את הפיאות הנכריות (השיטלע"ך), ושוב חשוב כפרוש.

וראיתי שכתב הדברי חיים בח"ב יו"ד סימן נ"ג, דמה לי שלקח ביד או שמצוה ליתן מן הקבוע ששום אחד לא יחלוק. והנה המגיהים שם ציינו שהרבה חולקים על זה, ואחד מהם הוא בשו"ת טוב טעם ודעת מהדו"ת ח"ב סימן י"ד שחולק על סברת הדברי חיים, וכ' דדבריו תמוהין, דבלוקח מן הקבוע אין איסור רק אם הלוקח לוקח דבר זה מן הקבוע, אבל אם אין לוקח זה בשעת קביעות, רק המוכר שולח אליו היינו פירש ואזלינן בתר רוב, והיינו ממש כעין נכבשינהו דניידי (זבחים דף ע"ג ריש ע"ב), וכל שהלוקח אינו לוקח מן הקבוע רק המוכר שולח לו היינו פירש, וזה ברור לכל יודע דת ודין.

והנה אף דמהא דנכבשינהו דניידי אין שום רא"י, דשם הפירוש הוא דכל הקבוע נתבטל, וכן פירש"י בזבחים שם: יכוף אותם שינודו דלא ליהוי קבוע, וכן מבואר ברמב"ם בפ"ב מהל' שבת הכ"א, אך בעיקר הדבר נראה דהצדק אתו דכשהספק הוא מאיפוא לקח – הוי קבוע וכשהספק הוא מה זה – הולכין אחר הרוב דדבר זה הוא מהרוב, דלקיחה שייך לאחד וא"כ רוב לא מהני, משא"כ כשדנין על החפצא הולכין אחר הרוב, וא"כ כשבא החפצא לפניו (ששלחו לו והאחריות

_____ בדין הפיאות הנכריות המגיעות מהודו – ח"ב / לא

היא על המוכר, וא"כ הספק חל בזמן שנמצא בידו), על זה אמרינן דהולכין אחר הרוב.

ותו, והוא העיקר, דיש כאן הרבה אנשים שקונים מהמוכרים, ולמה לחשוב שאלו השערות של הנשים המתגלחות בהטעמפל שנתכוונו בעת גזיתן לעכו"ם נפלו בחלקו, דהרי מפורש בשו"ע יו"ד הל' עכו"ם סימן ק"מ: וכן אם אחד מהתערובות הראשון נפל לים או נשרף בענין שנאבד מהעולם, כל הנשארים מותר ליהנות בהם וכו', וכנ"ל.

– יג –

הסיכום מכל הנ"ל הוא, לכל לראש (כמו שכתבתי בקונטרס הנ"ל (ובהוספה) דלפי הרמ"א והש"ך והתבו"ש תקרובת עכו"ם בזמן הזה מותרת בהנאה כמו במגע יין (ולאפר"ח שהובא בתבו"ש הנ"ל, אפילו באכילה), ותו, דהרי זה הפסד מרובה, דהרי שאלה זו נוגעת לכל בנות ישראל ביחד כמובן, ועבור כולם יחד הוי הפסד מרובה ביותר. ועוד, דאפילו נימא דהוי ע"ז הרי עובדים בשיתוף, וכנ"ל, ובכה"ג יש עוד צד היתר. ותו, דלדעת הרמ"א חד בתרי בטל בע"ז ביבש ביבש וכנ"ל.

ועוד, דלפענ"ד אין זה בגדר תקרובת מכמה טעמים: (א) אפשר דניתן רק בתורת דורון, כמו שנת' בקונטרס הנ"ל (אות ג') ובקונטרס שלפנינו (אות ז'), (ב) דלא שייך תקרובת בשערות, וכמו שנתבאר בקונטרס הנ"ל (אות ז'), (ג) גזית שערות אין זה כעין פנים, כזביחה, כמו שנת' בקונטרס הנ"ל (אות ד') ובקונטרס שלפנינו (אות ו' ואילך) [והדמיון לתגלחת דנזיר למיחשב ל"י עבודת פנים אינו עולה יפה מכמה טעמים, כנ"ל], (ד) גזית השערות אינה לפני הע"ז, כמו שנת' בקונטרס הנ"ל (אות ה') ובקונטרס שלפנינו (אות ו'), (ה) גזית השערות אינה במקום התקרובת (כדי שיהא חל על זה שם תקרובת), וכנ"ל אות ו', (ו) אין עבודתה של הע"ז בכך, כפי' הרשב"א דצריך שתהא עבודה זו בחוקות האליל, וכנ"ל (אות ה'), (ז) יותר משלשה ספיקות אין צריך בירור, כמו שנת' בקונטרס הנ"ל (אות ו'), (ח) דכל שיש שיש סברא להיתר ולאיסור אפילו בע"ז ראוי להקל, דלא מחזקין איסורא מספק, כמבואר בט"ז שם סימן קמ"א ס"ק ב', וכמו שהבאנו בקונטרס הנ"ל

(אות ו'), ט) זה מחשב וזה עובד לא אמרין, כמו שנת' בקונטרס הנ"ל (אות ו') ובקונטרס שלפנינו (אות ח'), י) כל דפריש מרובא פריש מהאינדין גופא מהבתים וממקומות שמגלחים, כמו שנת' בקונטרס הנ"ל (אות ו') ובקונטרס שלפנינו (אות יב).

ובפרט, והוא העיקר, דכל אנשי המדע שלהם אומרים דאין הגילוח חלק מהעבודה לאילים אלא שמטהרים את עצמם לפני כניסת לפני אילים, כמו – להבדיל אלף הבדלות – שהולכים למקוה להטהר לפני שנכנסים אל הקודש, והכלי הינד"ו הוא כלי של מזל, כנ"ל, וכמו ששמעתי מהכומר דאם הי' השער הנגזז קודש לא היו מוכרים אותו אלא משליכים אותו לים, דדבר של קודש אינם מוכרים.

היוצא מכל הנ"ל, דלפי עניות דעתי אין מקום להחמיר על הנשים שלא ללבוש את הפאות הנכריות (שייטלע"ך) המגיעות מהודו, או שלא להניחם לקנות לכתחילה פאות הללו.

כל זה כתבתי לפענ"ד, והרי הלכה פסוקה היא במשנה עשה לך רב, וכל אחד ישאל למורה צדק שלו.